

O privire statistică privind ortodoxia năsăudeană între anii 1900–1948

Doctor în istorie Alexandru DĂRĂBAN

E-mail: aldaraban57@gmail.com

ORCID: 0009-0001-0378-2429

Rezumat. Lucrarea intitulată „O privire statistică privind ortodoxia năsăudeană între anii 1900–1948” se ocupă, în principal, de aspecte privind monografia confesională a zonei. Ne-am oprit asupra recensămintelor efectuate de statul maghiar în anii 1910 și 1941, precum și asupra recensământului efectuat de statul român în anul 1930, întocmind tabele cu aceste situații. Un alt mod de a afla situația confesională a zonei a fost consultarea Șematismelor greco-catolice din anii 1903, 1906 și 1947, precum și a calendarelor întocmite de Mitropolia Ortodoxă de la Sibiu în anii 1914, 1915, 1916 și 1917. De un real folos au fost și anuarele gimnaziului năsăudean, împărțite pe două perioade: 1901–1918 și 1919–1937 la care se adaugă și cel din anul școlar 1940–1941, de aici având date despre numărul elevilor ortodocși care frecventau școlile Năsăudului. Alte dovezi privind elementul ortodox le găsim și în unele înscrisuri bisericești, cum ar fi fondurile autorităților bisericești, rapoartele anuale ale parohiilor și protopopiatului și registrele de stare civilă, înscrisurile și procesele verbale consemnate de către episcopi. O ultimă mărturie privind sporirea numărului ortodocșilor în această zonă o avem în documentele elaborate cu ocazia luării unor decizii politice abuzive de către regimul comunist, la venirea acestuia la putere în România.

Cuvinte cheie: ortodoxie, statistică, confesiune, biserică, registre, șematisme, calendare, înscrisuri, protopopiat, parohii, comunism.

Un regard statistique sur l'orthodoxie dans la région de Năsăud entre 1900 et 1948

Résumé. L'étude intitulée « Un regard statistique sur l'orthodoxie dans la région de Năsăud entre 1900 et 1948 » analyse principalement des aspects liés à la monographie confessionnelle de la zone. Elle s'appuie sur les recensements effectués par l'État hongrois en 1910 et 1941, ainsi que sur le recensement réalisé par l'État roumain en 1930, à partir desquels ont été établis des tableaux statistiques. Une autre source documentaire importante est représentée par les Schématismes greco-catholiques des années 1903, 1906 et 1947, ainsi que par les calendriers publiés par la Métropole orthodoxe de Sibiu entre 1914 et 1917. Ont également été consultés les annuaires du gymnase de

Năsăud pour les périodes 1901–1918 et 1919–1937, auxquels s’ajoute celui de l’année scolaire 1940–1941, qui fournit des données sur le nombre d’élèves orthodoxes fréquentant les écoles de Năsăud. D’autres témoignages concernant la présence et l’évolution de l’élément orthodoxe proviennent de documents ecclésiastiques : fonds archivistiques des autorités religieuses, rapports annuels des paroisses et du protopopiat, registres d’état civil, ainsi que notes et procès-verbaux rédigés par l’évêque. Enfin, une dernière catégorie de sources attestant l’augmentation du nombre d’orthodoxes dans la région est constituée par les documents élaborés lors de la prise de décisions politiques abusives par le régime communiste à son arrivée au pouvoir en Roumanie.

Mots-clés: orthodoxie, statistique, confession, Église, registres, schématismes, calendriers, documents écrits, protopopiat, paroisses, communisme.

Populația românească a existat mereu pe aceste meleaguri, cu toate că, înainte de 1918, a existat un proces de maghiarizare constant, care s-a manifestat pe cale naturală (demografic) sau impus (prin crearea cadrului legislativ propice deznăționalizării).

Tema cercetării noastre o reprezintă situația confesională, în special ortodoxă, a 13 comune din ținutul năsăudean: Năsăud, Rebrîșoara, Nepos, Feldru, Ilva Mică, Leșu, Poiana (Sâniosif), Măgura, Ilva Mare, Sângeorz-Băi, Maieru, Rodna Veche și Șanț.

Înainte de 1900, ortodocșii erau reprezentați într-o majoritate covârșitoare de elevii care urmau cursurile gimnaziului năsăudean. Conform celor prezentate de Virgil Șotropa și dr. Nicolae Drăganu în „Istoria școlilor năsădene”, componenta strict confesională a elevilor examinați în gimnaziul năsăudean era, până la anul 1900, de 6.672. Dintre aceștia, 5.265 elevi erau de confesiune greco-catolică (78,91%), 1.233 de confesiune ortodoxă (18,49%), iar 174 erau de alte confesiuni (romano-catolici, evangheliști-luterani, reformați, izraeliți: 2,6%).¹

Pentru a vedea cum se prezintă situația din punct de vedere confesional, vom apela și la Șematismul Episcopiei Greco-Catolice de Cluj-Gherla pe anul 1900, prezentând datele cu structura confesională a populației din 13 comune din partea superioară a Văii Someșului Mare și a Văii Ilvei. Totalul prezentat în acest șematism era de 28.548 locuitori, dintre care 25.889 greco-catolici (90,68%), 94 greco-ortodocși (0,32%), 1.258 romano-catolici (4,40%) și 1.307 alte confesiuni (4,58%).² După cum se poate vedea, greco-catolicii erau într-o majoritate covârșitoare, 90,68%, iar ortodocșii într-un număr aproape inexistent, 0,32%, fiind depășiți chiar și de alte confesiuni (vezi Tabelul 1).

1 Șotropa, Drăganu 1913, p. 370.

2 Șematismus 1900, pp. 111–121.

Tabelul 1. Situația din punct de vedere confesional a celor 13 comune cercetate după datele din Șematismul Episcopiei greco-catolice de Cluj-Gherla de la anul 1900³

Comuna	Confesiunea				Total
	Greco-catolici	Greco-ortodocși	Romano-catolici	Alte confesiuni	
Năsăud	2.129	31	114	539	2.8133
Rebrișoara	3.016	-	-	42	3.058
Nepos	1.255	-	-	14	1.269
Feldru	2.252	-	6	52	2.310
Ilva Mică	1.289	-	-	47	1.336
Leșu	1.279	-	4	33	1.316
Poiana (Sâniosif)	760	1	-	35	796
Măgura Ilvei	1.163	-	3	24	1.190
Ilva Mare	2.844	37	27	93	3.001
Sângeorz-Băi	3.043	7	21	93	3.164
Maieru	2.598	7	14	56	2.675
Rodna Veche	2.637	8	1.060	249	3.954
Șanț	1.624	3	9	30	1.666
Total	25.889	94	1.258	1.307	28.548
Procentul	90,68%	0,32%	4,40%	4,58%	100%

Conform acestui Șematism, numărul total de ortodocși era de 94 de locuitori, împărțiți pe comune după cum urmează: Năsăud – 31, Poiana (Sâniosif) – 1, Ilva Mare – 37, Sângeorz-Băi – 7, Maieru – 7, Rodna Veche – 8, Șanț – 3.

După anul 1918, date despre situația confesională a populației românești le regăsim în:

- recensămintele efectuate de statul maghiar, apoi de statul român după 1918;
- Șematismele greco-catolice și ortodoxe de după 1900;
- anuare școlare;
- înscrierile bisericești;
- decizii politice abuzive ale regimului comunist instaurat după anul 1945.

1. Recensăminte efectuate de statul maghiar și cel român

Odată cu intrarea în secolul XX și până la Primul Război Mondial, statul ungar a efectuat un singur recensământ, în anul 1910. Trebuie reamintit faptul că asemenea recensăminte au fost realizate în anii 1850, 1857, 1869, 1880, 1890 și 1900. Cel din 1910 oferă date referitoare la structura confesională a localităților din Transilvania, între care se regăsesc și cele analizate în cadrul cercetării noastre (vezi Tabelul 2).

3 Schematismus 1900, pp. 111–121.

Tabelul 2. Situația din punct de vedere confesional a comunelor cercetate după datele recensământului din 1910⁴

Comuna	Confesiunea				Total
	Greco-catolici	Greco-ortodocși	Romano-catolici	Alte confesiuni și religii	
Năsăud	2.474	82	190	1.045	3.791
Rebrișoara	3.325	5	11	82	3.423
Nepos	1.279	2	73	159	1.513
Feldru	2.708	58	71	140	2.977
Ilva Mică	1.454	12	70	121	1.657
Leșu	1.589	38	15	37	1.679
Poiana (Sâniosif)	866	-	2	21	889
Măgura Ilvei	1.378	8	9	25	1.420
Ilva Mare	3.619	102	33	135	3.889
Sângeorz-Băi	3.279	16	29	138	3.462
Maieru	2.945	32	65	83	3.125
Rodna Veche	2.829	16	1.361	307	4.513
Șanț	1.913	4	86	189	2.192
Total	29.658	375	2.015	2.482	34.530
Procentul %	85,89	1,09	5,83	7,19	100%

Din rezultatele recensământului din 1910, membrii comunității ortodoxe reușesc să treacă de pragul de 1% (un număr de 375), fiind depășiți chiar și de cultul romano-catolic, dar și de alte denominații adunate împreună. Confesiunea dominantă era cea greco-catolică, care se situa într-un procent foarte mare, peste 85% (29.658).⁵ Acest recensământ constituie ultima înregistrare a populației dinaintea Primului Război Mondial,⁶ dovedind că populația românească era majoritară și din punct de vedere confesional (greco-catolici și ortodocși).⁷

Un alt recensământ efectuat de statul maghiar a fost în anul 1941, când comunele care fac obiectul lucrării noastre au fost incluse în teritoriul cedat Ungariei după dictatul de la Viena din 1940. Raportându-ne la populația totală recențată din cele 13 comune, 37.971 locuitori, 90,75% (34.460) erau greco-catolici, 0,86% ortodocși (328), iar 8,39% erau alte confesiuni (vezi Tabelul 3).⁸

4 Rotariu 1999, pp. 155–183.

5 *Ibidem*.

6 Bolovan, 1999, p. 43.

7 *Ibidem*, p. 55.

8 Rotariu 2002, pp. 200–210.

Tabelul 3. Situația din punct de vedere confesional a comunelor cercetate după datele recensământului din 1941⁹

Comuna	Total populație	Confesiunea			
		Ortodoxi	Greco-catolici	Romano-catolici	Alte confesiuni
Sângeorz-Băi	4.196	15	4.029	33	119
Feldru	3.705	15	3.588	25	77
Nepos	1.653	-	1.622	7	24
Ilva Mare	5.196	190	4.365	195	446
Ilva Mică	2.725	15	2.253	213	244
Leșu	2.109	16	2.066	12	15
Maieru	4.088	10	3.889	41	148
Măgura Ilvei	1.783	21	1.719	15	28
Poiana Ilvei	1.086	-	1.076	3	7
Rebrișoara	4.630	14	4.500	16	100
Rodna	4.416	17	3.106	935	358
Șanț	2.384	15	2.247	92	30
Total	37.971	328	34.460	1.587	1.589

Recensământul general al populației României din 1930 a fost primul exercițiu statistic realizat la nivelul României Mari.¹⁰ Recenzarea a fost organizată și desfășurată în acord cu standardele științifice moderne ale epocii.¹¹ Pentru prima dată în Regatul României, datele au fost prelucrate cu ajutorul echipamentelor de calcul (mecanografice). Înregistrarea demografică s-a efectuat la 29 decembrie 1930.¹² În Transilvania, majoritatea populației aparține cultului greco-catolic, ortodocșii reprezentând al doilea grup denominațional.¹³ La nivelul întregului județ Năsăud, format din plasele Năsăud și Rodna, 60,2% dintre locuitori erau greco-catolici și 13,9% ortodocși, restul populației aparținând altor culte.¹⁴

În cele 13 localități analizate, cu o populație totală de 37.792 locuitori, 34.063 erau greco-catolici (90,13%), 530 ortodocși (1,41%), iar celelalte 3.199 de persoane (8,46%) aparțineau altor confesiuni și religii (vezi Tabelul 4).¹⁵

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ Recensământul din 1930, accesibil la adresa: https://ro.wikipedia.org/wiki/Recens%C4%83m%C3%A2ntul_din_1930, accesat în 12.04.2025.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*.

¹³ Manuilă, Georgescu 1938, p. 67.

¹⁴ <http://romaniainterbelica.memoria.ro/judete/nasaud/>; https://ro.wikipedia.org/wiki/Jude%C5%A2ul_N%C4%83s%C4%83ud (interbelic), accesat în 17.04.2025.

¹⁵ Portretul României interbelice. Județul Năsăud, accesibil la adresa <https://romaniainterbelica.memoria.ro/jude te/nasaud/>, accesat în 17.04.2025; Rotariu 2011, pp. 166–182.

Tabelul 4. Situația din punct de vedere confesional a comunelor cercetate după datele recensământului din 1930¹⁶

Comuna	Total locuitori	Ortodoxi	Greco-catolici
Năsăud	3.512	250	2.618
Nepos	1.567	17	1.531
Rebrișoara	4.129	6	4.042
Feldru	3.174	25	3.073
Ilva Mare	4.192	47	4.006
Ilva Mică	2.238	41	1.925
Leșu	1.809	-	1.787
Maieru	3.585	30	3.453
Măgura Ilvei	1.618	3	1.574
Poiana Ilvei	980	3	966
Rodna	4.858	63	3.261
Sângeorz-Băi	3.812	17	3.680
Șanț	2.318	28	2.147
Total	37.792	530	34.063

2. Șematisme și calendare

Importante informații privind structura populației din punct de vedere confesional, până la 1 Decembrie 1918, le datorăm Șematismelor Episcopiei Greco-Catolice de Cluj-Gherla din anii 1903, 1906 și 1947.

Șematismul din 1903 consemnează o majoritate covârșitoare a greco-catolicilor (90,82%), ortodocșii fiind prezenți în proporție de doar 0,35% (vezi Tabelul 5).¹⁷

Datele Șematismului greco-catolic din 1906 arată o pondere foarte redusă a ortodocșilor (0,33%), iar în cazul greco-catolicilor se observă o scădere ușoară față de 1903, de la 90,82% la 89,52%, diferență care se regăsește în creșterea romano-catolicilor (5,03%) și a celorlalte confesiuni (5,12%) (vezi Tabelul 6).¹⁸

Ultimul șematism greco-catolic din această perioadă este cel din 1947, întocmit de Silvestru Augustin Prunduș. În acest caz, ne vom referi doar la numărul credincioșilor de confesiune greco-catolică și ortodoxă. Conform acestui șematism, greco-catolicii însumau 41.267 de suflete, în timp ce ortodocșii erau 426, reprezentând 1,03% în raport cu greco-catolicii (vezi Tabelul 7).¹⁹

16 Rotariu 2011, pp. 166–182.

17 Schematismus 1903, pp. 102–106.

18 Schematismus 1906, pp. 94–105.

19 Prunduș 1996, pp. 305–320.

Tabelul 5. Situația din punct de vedere confesional a comunelor cercetate după Șematismul greco-catolic din 1903²⁰

Comuna	Confesiunea				Total
	Greco-catolici	Greco-ortodocși	Romano-catolici	Alte confesiuni	
Năsăud	2.173	31	114	539	2.857
Rebrișoara	3.099	-	-	50	3.149
Nepos	1.374	-	-	13	1.387
Feldru	2.395	-	6	63	2.464
Ilva Mică	1.314	1	-	2	1.317
Leșu	1.358	-	3	39	1.400
Poiana (Sâniosif)	797	1	-	30	828
Măgura Ilvei	1.234	7	10	38	1.289
Ilva Mare	3.068	28	32	93	3.221
Sângeorz-Băi	3.125	9	23	163	3.320
Maieru	2.663	7	10	38	2.718
Rodna Veche	2.781	8	1.072	255	4.116
Șanț	2.012	15	12	56	2.095
Total	27.393	107	1.282	1.379	30.161
Procentul	90,82%	0,35%	4,25%	4,58%	100%

Tabelul 6. Situația din punct de vedere confesional a comunelor cercetate după Șematismul greco-catolic din 1906²¹

Comuna	Confesiunea				Total
	Greco-catolici	Greco-ortodocși	Romano-catolici	Alte confesiuni	
Năsăud	2.760	31	114	574	3.481
Rebrișoara	3.2810	-	5	69	3.149
Nepos	1.384	-	4	17	1.405
Feldru	2.534	2	27	69	2.629
Ilva Mică	1.338	1	-	5	1.344
Leșu	1.419	-	3	38	1.460
Poiana (Sâniosif)	784	1	-	30	814
Măgura Ilvei	1.240	2	4	23	1.269
Ilva Mare	3.207	22	10	91	3.330
Sângeorz-Băi	3.167	9	23	168	3.367
Maieru	2.785	6	16	54	2.861
Rodna Veche	2.785	18	1.403	444	4.662
Șanț	2.163	15	16	68	2.262
Total	28.858	106	1.622	1.650	32.236
Procentul	89,52%	0,33%	5,03%	5,12%	100%

²⁰ *Ibidem*

²¹ *Ibidem.*

Tabelul 7. Situația din punct de vedere confesional a celor comunelor cercetate după Șematismul greco-catolic din 1947²²

Comuna	Greco-catolici	Ortodocși
Feldru	3.607	1
Ilva Mare	4.857	202
Ilva Mică	2.279	5
Leșu	1996	-
Măgura Ilvei	1.716	-
Maieru	4.085	1
Năsăud	2.187	170
Nepos	1.641	20
Poiana Ilvei	1.153	-
Rebrișoara	5.720	14
Rodna	3.690	15
Sângeorz-Băi	4.207	13
Șanț	2.104	10
Total	41.267	426

Asemenea Șematisme, mai bine zis Calendare, a întocmit și Mitropolia Ortodoxă de la Sibiu pentru anii 1914, 1915, 1916 și 1917, în care aflăm despre existența parohiei ortodoxe din Năsăud, cu cele două filii aparținătoare, Maieru și Sângeorz-Băi (vezi Tabelul 8).

Tabelul 8. Situația din punct de vedere confesional ortodox al comunelor cercetate după Calendarele mitropolitane din Sibiu

Anii	Parohia Năsăud	Filia Maieru	Filia Sângeorz	Total
1914 ¹	121	73	33	227
1915 ²	213	73	33	319
1916 ³	213	73	33	319
1917 ⁴	213	73	33	319
Total	760	292	132	1.184

1. Calendariu, 1914, p. 56; 2. Calendariu, 1915, p. 56; 3. Calendariu, 1916, p. 56; 4. Calendariu, 1917, p. 48.

Pentru parohia Năsăud se constată o creștere între 1914 și 1915, de la 121 la 213 credincioși, urmată de o perioadă de stagnare în anii următori. În plus, acest ultim tabel evidențiază o populație ortodoxă mai numeroasă decât cea indicată de șematismele gherlene.

22 *Ibidem*

3. Anuare

Anuarele Gimnaziului grăniceresc greco-catolic din Năsăud²³ evidențiază prezența elevilor de confesiune ortodoxă, atât a celor născuți în zonă, cât și a celor veniți din alte provincii pentru a urma studiile aici. În rândurile care urmează, vom compara numărul elevilor greco-catolici cu cel al elevilor ortodocși pentru două perioade distincte: 1901–1918 și 1919–1937 precum și pentru anul școlar 1940/1941. Lipsesc din evidența noastră anii școlari 1937/1938, 1938/1939, 1939/1940, 1941/1942, 1942/1943 și 1943/1944.

În intervalul de la înființarea gimnaziului și până la 1918, școala a fost frecventată de un număr total de 3.558 de elevi de confesiune greco-catolică și de 1.090 elevi ortodocși, cei din urmă reprezentând 30,63% raportat la numărul greco-catolicilor. În toată această perioadă, numărul elevilor ortodocși înscriși au rămas, în fiecare an, sub 100, numărul lor variind de la 41 de elevi în anul școlar 1916/1917 și 84 în anul școlar 1902/1903 (vezi Tabelul 9).

Tabelul 9. Elevii de confesiune greco-catolică și ortodoxă care au frecventat gimnaziul năsăudean în perioada anilor școlari 1901/1902–1917/1918²⁴

Anul școlar	Elevi greco-catolici	Elevi ortodocși
1901/1902	205	77
1902/1903	215	84
1903/1904	206	79
1904/1905	205	56
1905/1906	211	62
1906/1907	203	55
1907/1908	202	62
1908/1909	213	56
1909/1910	207	61
1910/1911	215	75
1911/1912	202	72
1912/1913	203	82
1913/1914	213	77
1914/1915	191	56
1915/1916	227	52
1916/1917	209	41
1917/1918	231	43
Total	3.558	1.090

23 Până la finea anului școlar 1879/1880 purtau numele de „Programa Gimnaziului Superior Românesc Greco-catolic din Năsăud”, începând cu anul școlar 1880/1881 și până anul școlar 1917/1918 purta denumirea de „Raportul despre Gimnaziului Superior Românesc Greco-catolic din Năsăud”, iar din anul școlar 1918/1919 și până în 1943/1944 a apărut sub numele de „Anuarul Liceului Român Grăniceresc din Năsăud”.

24 Șotropa, Drăganu 1913, pp. 370–372.

În cea de-a doua perioadă, cuprinsă între anii școlari 1918/1919–1940/1941, numărul elevilor din cele două confesiuni care au urmat cursurile gimnaziului, apoi ale liceului năsăudean, a fost de 3.928 greco-catolici și 959 ortodocși, aceștia din urmă reprezentând un procent de 24,41% față de cei greco-catolici. Pe parcursul acestei perioade, numărul elevilor ortodocși prezenți la cursuri a variat de la 27 elevi în anii școlari 1919/1920 și 1920/1921, atingând maximum de 72 elevi în anul școlar 1930/1931 (vezi Tabelul 10).

Tabelul 10. Elevii de confesiune greco-catolică și ortodoxă care au frecventat gimnaziul năsăudean în perioada anilor școlari 1918/1919–1940/1941²⁵

Anul școlar	Elevi greco-catolici	Elevi ortodocși
1918/1919	208	41
1919/1920	224	27
1920/1921	228	27
1921/1922	293	33
1922/1923	330	55
1923/1924	331	61
1924/1925	303	65
1925/1926	266	62
1926/1927	232	53
1927/1928	213	46
1928/1929	201	67
1929/1930	158	64
1930/1931	150	72
1931/1932	145	67
1932/1933	119	51
1933/1934	127	40
1934/1935	109	42
1935/1936	144	46
1936/1937	147	47
1940/1941	275	31
Total	3.928	959

Cumulând datele celor două tabele, rezultă 7.486 de greco-catolici și 2.049 ortodocși, cei din urmă reprezentând 27,37% în raport cu greco-catolicii.

²⁵ *Ibidem.*

4. Înscrisuri și alte documente bisericești

Izvoarele ecleziastice au un rol esențial în reconstituirea informațiilor necesare cercetării noastre. Dintre acestea, înscrisurile bisericești sunt cele mai importante: fondurile autorităților bisericești, rapoartele anuale ale parohiilor și protopopiatului, registrele de stare civilă, precum și înscrisurile și procesele-verbale consemnate de către episcopii.

O primă dovadă privind existența unor ortodocși o aflăm dintr-un memoriu al ieromonahului Ioachim Bâznog din Sângeorgiul Român, care a inițiat demersurile pentru înființarea primei parohii ortodoxe din ținutul năsăudean după 1918. Acțiunea călugărului s-a lovit însă de opoziția autorităților administrative și bisericești greco-catolice locale. La 1/14 iulie 1922, Bâznog a adresat un memoriu Episcopiei Ortodoxe din Cluj, susținut de 27 de locuitori din Sângeorgiul Român și din satele învecinate: Maieru, Ilva Mare, Măgura Ilvei, Șanț, Rodna Veche, Ilva Mică și Leșu. Sporirea numărului ortodocșilor i se datorează tot ieromonahului Ioachim Bâznog, fapt reflectat în documentele arhivistice de la Bistrița. Un document intitulat „Datele privind mișcarea populației” (statistici din 1925), întocmit de autoritățile locale, prezintă numărul ortodocșilor din Sângeorgiul Român și din satele din jur: Maieru, Ilva Mare, Rodna Veche, Ilva Mică, Leșu, Măgura Ilvei, Șanț, Poiana Ilvei, Feldru și Nepos. Conform acestor date, populația ortodoxă depășise 400 de suflete.²⁶

La data de 8 iunie 1930, preotul Victor Susa din Năsăud, care răspundea și de filia Sângeorz-Băi, întocmea o listă cu 99 creștini ortodocși²⁷ din această filie. Același preot prezenta o listă cu parohienii din Năsăud, care număra 112 membri ai parohiei ortodoxe năsăudene.²⁸

Date privind numărul credincioșilor ortodocși din Sângeorz-Băi le găsim într-o „Carte de aur a parohiei române din stațiunea balneo-climaterică Sângeorz-Băi”, cuprinzând cronica evenimentelor, daniile, precum și alte date referitoare la parohie, dar și ale altor parohii și filii, întocmită de preotul Ioan Bunea. Astfel, în Năsăud, în anul 1906 existau 61 de suflete și 63 de elevi ortodocși,²⁹ în total 124 de ortodocși. În anul 1907 se găseau 161 de suflete și 69 de elevi, în total 230 de ortodocși.³⁰ Anul 1909 consemnează în Năsăud 39 de familii ortodoxe, din care două trecute de la greco-catolici, făcându-se totodată mențiunea că în Maieru existau 70 de familii ortodoxe.³¹ În anul 1911 existau în Năsăud 35 de familii ortodoxe, în Maieru 30, în Sângeorz-Băi 6, cei mai mulți trecuți din cauza divorțului.³² Anul 1913 cuprindea în Năsăud 32 de familii, în Maieru 30, în Sângeorz-Băi 6, în Nepos 1

26 Serviciul Județean Bistrița-Năsăud al Arhivelor Naționale (în continuare ANBN), *Fond Protopopiatul Ortodox Bistrița* (în continuare FPB), 1280, 475.

27 ANBN, *Fond Oficiul parohial ortodox Năsăud* (în continuare) FOPN, 9, f. 26.

28 ANBN, FOPN, 10, ff. 1-368.

29 ANBN, FOPN, Registru, f. 4.

30 ANBN, FOPN, Registru, f. 4.

31 ANBN, FOPN, Registru, f. 5.

32 ANBN, FOPN, Registru, f. 6.

și în Ilva Mare 1.³³ În anul 1926 au fost consemnate la Năsăud 63 de suflete, iar în Maieru 23.³⁴ Anul 1929 menționează 218 elevi ortodocși și 50 de familii în Năsăud, 33 în Maieru și una în Rodna.³⁵ Date despre numărul ortodocșilor mai sunt menționate de Ioan Bunea și pentru anul 1934: în Năsăud erau 100 de suflete, în Sângeorz-Băi 40 și în Feldru 53; în 1937, 57 de familii în Năsăud, 16 în Sângeorz-Băi și 10 în Feldru; în 1938, 52 de familii în Năsăud și 16 în Sângeorz-Băi.³⁶ Anul 1943 găsea Năsăudul cu 82 de familii ortodoxe, iar în 1946, în Năsăud 52 de familii, în Sângeorz-Băi 32 familii și în Feldru cu 54 de familii.³⁷

5. Decizie politică abuzivă

Odată cu venirea comuniștilor la putere s-a trecut la desființarea unor culte și asociații religioase (una fiind chiar ortodoxă, „Oastea Domnului”), precum și la confiscarea bunurilor acestora.

La nivelul județului Năsăud s-a instituit o comisie prezidată de Octavian Cosmuța, având ca secretar pe profesorul Nicolae Mute, care a întocmit o situație referitoare la reîntregirea din județul Năsăud, de la începutul campaniei de unificare și până la data de 1 decembrie 1948, când s-au încheiat lucrările unificării, structurată în trei etape, după cum urmează:

1. XI. 1948:

- 92 de parohii existente, 52 trecute, procent 56%;
- 7 filii existente, 7 trecute, procent 100%;³⁸
- 93 de preoți existenți, 68 trecuți, procent 75%;
- 112.786 de credincioși existenți, 54.393 trecuți, procent 49%.

21. XI. 1948:

- 92 de parohii existente, 64 trecute, procent 69%;
- 7 filii existente, 7 trecute, procent 100%;³⁹
- 93 de preoți, 74 trecuți, procent 79%;
- 112.786 de credincioși, 68.200 trecuți, procent 61%.

28. XI. 1948:

- 92 de parohii, 88 trecute, procent 95%;
- 7 filii, 7 trecute, procent 100%;

33 ANBN, FOPN, Registru, f. 7.

34 ANBN, FOPN, Registru, f. 8.

35 SJANBN, FOPN, Registru, f. n.

36 SJANBN, FOPN, Registru, f. n.

37 SJANBN, FOPN, Registru, f. 20.

38 Dărăban 2013, p. 13.

39 *Ibidem*.

- 93 de preoți, 82 trecuți, procent 89%⁴⁰;
- 112.786 de credincioși, 103.825 trecuți, procent 93%.⁴¹

După această adunare s-a trecut la acțiunea de trecere la ortodoxie, intervenindu-se în toate registrele parohiale de stare civilă ale parohiilor greco-catolice. A fost confecționată o șampilă cu mențiunea: „trecut la ortodoxie, data de 21 octombrie 1948”, aplicată ulterior în mod uniform, cu aceeași semnătură olografă. Un exemplu elocvent al grabei și al caracterului abuziv al acestor intervenții îl constituie șampilarea în bloc a paginilor registrelor parohiale, primul caz fiind cel din Sângeorz-Băi. Procedura a început cu trecerea „din oficiu” în registrul cununaților din anul 1884. La momentul operării acestor mențiuni, în 1948, persoanele cununate în 1884 ar fi avut vârste extrem de înaintate, unele depășind cu mult 100 de ani.

Trebuie amintit că media de viață în anul 1932 era de doar 42,01 ani, ceea ce arată, în mod logic, că majoritatea celor consemnați în tablele de mai sus nu mai erau în viață. Acest aspect nu i-a împiedicat însă pe diriguitorii ortodocși ai vremii, care urmăreau cantitatea, incluzând în statistici chiar și persoane decedate,⁴² fapt ce reiese din următorul tabel:

Tabelul 11. Vârsta care ar fi avut-o cununații din anul 1884 din Sângeorz-Băi în anul 1948⁴³

Numele și prenumele cununaților	Vârsta pe care au avut-o în anul căsătoriei	Vârsta pe care ar fi avut-o în anul 1948
Luca Jarda	24 ani	88 ani
Ana Oanea	23 ani	87 ani
Ioan Sohorca	23 ani	87 ani
Maria Haliță	18 ani	82 ani
Procopiu Buia	24 ani	88 ani
Ioana Condrea Larionesi	24 ani	88 ani
Ieremie Andressi	29 ani	93 ani
Raveca Gagea	22 ani	86 ani
Calistru Mihăilă	67 ani	128 ani
Eugenia Nițiu	48 ani	112 ani
Maxim Șorecău	23 ani	87 ani
Iftinia Lupșor	18 ani	82 ani
Procopiu (Paramon) Gagea	25 ani	89 ani
Elisaveta Jarda	29 ani	93 ani
Nechita Siminic	24 ani	88 ani
Raveca Musteția	25 ani	89 ani

⁴⁰ *Ibidem.*

⁴¹ SJANBN, FPB, 45, 1948.

⁴² Enciu 2019.

⁴³ ANBN, *Fond Registre parohiale greco-catolice de Stare civilă, IV, 602, Matricula cununaților Maieru, (1893-1920) (în continuare) FRP, 612, ff. 1 v. - 3 v.*

Numele și prenumele cununaților	Vârsta pe care au avut-o în anul căsătoriei	Vârsta pe care ar fi avut-o în anul 1948
Ioan Buia	25 ani	89 ani
Maria Marica	33 ani	97 ani
Teofan Puițeu	40 ani	104 ani
Gacea Flore	39 ani	103 ani
Iacob Grosu (Buta)	23 ani	87 ani
Susana Adam	19 ani	83 ani
George Ursu	23 ani	87 ani
Irina Ciubotariu	22 ani	86 ani
Casian Cristureanu	23 ani	87 ani
Saveta Andressi	28 ani	92 ani
Ioan Adam	23 ani	87 ani
Saveta Pădure	22 ani	86 ani

O situație similară este cea petrecută în comuna Șanț, unde ștampila acuzatoare a fost aplicată în registrele de cununați începând cu anii 1875-1876, fapt ce reiese din tabelele de mai jos:

Tabelul 12. Vârsta care ar fi avut-o cununații din anii 1875 și 1876 din comuna Șanț în anul 1948⁴⁴

Numele și prenumele cununaților	Vârsta pe care au avut-o în anul căsătoriei	Vârsta pe care ar fi avut-o în anul 1948
1875		
Nistor Moldovan	23 ani	96 ani
Nastasia Gabor	23 ani	96 ani
Andron Flămând	22 ani	95 ani
Ana Șiot	20 ani	93 ani
Roman Nistor	22 ani	98 ani
Eugenia Sângeorzan	20 ani	95 ani
Alexandru Grapini	27 ani	100 ani
Maria Pop	18 ani	91 ani.
1876		
Silvestru Scripeți	24 ani	96 ani
Frăsina Olariu	24 ani	96 ani
Miron Sasu	27 ani	99 ani
Ioana Șiot	18 ani	90 ani
Grigore Popârțac	22 ani	94 ani
Teodora Grapini	19 ani	91 ani

⁴⁴ ANBN, *Fond Registre parohiale greco-catolice de stare civilă, dosar 557, Matricula cununaților Șanț (1875-1876)*, ff. 1-3.

Numele și prenumele cununaților	Vârsta pe care au avut-o în anul căsătoriei	Vârsta pe care ar fi avut-o în anul 1948
1876		
Ștefan Gabor	31 ani	103 ani
Augustina Adam	24 ani	96 ani
Cosma Șiot	24 ani	96 ani
Varvara Popârțac	17 ani	89 ani
Pantelimon Nășcan	32 ani	104 ani
Marta Nistor	30 ani	102 ani
Trofin Domide	23 ani	95 ani
Agafța Nistor	22 ani	94 ani

În schimb, consultând Registrul civil al cununaților din comuna Maieru, din perioada 1893–1920, am constatat că nu a fost aplicată ștampila de trecere la ortodoxie la toate pozițiile din tabele. În total, în această perioadă au fost aplicate doar 92 de ștampile, probabil acesta fiind numărul celor care au trecut la ortodocși de bunăvoie.⁴⁵

Concluzii

Am considerat importantă tratarea din punct de vedere statistic a structurii profesionale a ținutului năsăudean, interesându-mă evoluția confesiunii ortodoxe în acest areal. Oprindu-mă, la început, asupra recensămintelor efectuate de autoritățile maghiare, apoi de cele române după 1918, s-a putut observa puținătatea elementului ortodox în zonă. Șematismele greco-catolice și Calendarele de la Sibiu studiate au confirmat micul procent de ortodocși existent în zonă. De folos mi-au fost și anuarele gimnaziului năsăudean, de unde am obținut date privind numărul elevilor ortodocși care frecventau școlile Năsăudului. Alte dovezi privind existența elementului ortodox le găsim și în unele înregistrări bisericești, cum ar fi fondurile autorităților bisericești, rapoartele anuale ale parohiilor și protopopiatului și registrele de stare civilă, înscrisurile și procesele verbale consemnate de către episcopii. O ultimă mărturie privind sporirea numărului ortodocșilor în această zonă o avem în documentele elaborate cu ocazia luării unor decizii politice abuzive de către regimul comunist, la venirea acestuia la putere în România. Prin abuzul exercitat de statul comunist, cu complicitatea ierarhiei ortodoxe, care e limpede că a avut partea ei de vină, s-a făcut „revenirea” la ortodoxie a greco-catolicilor ardeleni. Consider acest fapt o pată pe fața Bisericii Ortodoxe Române, care nici până azi nu și-a reconsiderat și nu și-a asumat vina pentru această complicitate.

⁴⁵ ANBN, FRP, 602.

Bibliografie

- ANBN, *Fondul Oficiul parohial ortodox Năsăud*, Dosar 9, f. 26.
- ANBN, *Fondul Oficiul parohial ortodox Năsăud*, Dosar 10, ff. 1-368.
- ANBN, *Fondul Oficiul parohial ortodox Năsăud*, „Registru cuprinzând cronică evenimentelor, datele, și date referitoare la Parohia ortodoxă Năsăud și filia Sângeorz-Băi”, ff. 4, 5,6,7,8, 20, f. n.
- ANBN, *Fondul Protopopiatul Ortodox Bistrița*: doc. 1280/1925, tabloul 475/1925; doc. 45/1 decembrie 1948 la Bistrița.
- ANBN, *Fond Registre parohiale greco-catolice de Stare civilă, Oficiul parohial greco-catolic Sângeorz-Băi*, Dosar 612, ff. 1v. - 3v.
- ANBN, *Fond Registre parohiale greco-catolice de stare civilă, dosar 557, Matricula cununaților Șant (1875-1876)*, ff. 1-3.
- ANBN, *Fond Registre parohiale greco-catolice de Stare civilă, IV, 602, Matricula cununaților Maieru, (1893-1920)*.
- Calendarul pe anul comun de la Christos 1914*, Sibiu: 1914, Anul LXIII, p. 56.
- Calendarul pe anul comun de la Christos 1915*, Sibiu: 1915, Anul LXIV, p. 56.
- Calendarul pe anul comun de la Christos 1916*, Sibiu: 1916, Anul LXV, p. 56.
- Calendarul pe anul comun de la Christos 1917*, Sibiu: 1917, Anul LXVI, p. 48.
- Schematismus venerabilis cleri graeci ritus Catholicorum Diocesis Szamosujvariensis pro ano a Christos nato 1900*, Szamosujvarini, 1900, pp. 111–121.
- Schematismus venerabilis cleri graeci ritus Catholicorum Diocesis Szamosujvariensis pro ano a Christos nato 1903*, Szamosujvarini, 1903, pp. 94–105, 102–106.
- Bolovan 1999 Sorina Paula Bolovan, *Familii în satul românesc din Transilvania*, Cluj-Napoca: Centrul de Studii Transilvane – Fundația Culturală Română, 1999.
- Dărăban 2013 Alexandru Dărăban, „Revenirea la ortodoxie în zona Năsăudului”, *Astra Salvensis*, I, Salva, 2/2013, p. 17.
- Manoilă, Georgescu 1938 Sabin Manoilă, D. C. Georgescu, *Populația României*, București: Institutul Central de Statistică, 1938.
- Prunduș 1996 Silviu Augustin Prunduș, *Șematism Eparhia de Cluj-Gherla 1947*, Cluj-Napoca: 1996.
- Rotariu 1999 Traian Ioan Rotariu (coord.), *Recensământul din 1910 - Transilvania*, București: Editura Staff, 1999.
- Rotariu 2002 Traian Ioan Rotariu (coord.), *Recensământul din 1941 - Transilvania*, Cluj-Napoca: Editura Presa Universitară Clujeană, 2002.
- Rotariu 2011 Traian Ioan Rotariu (coord.), *Recensământul din 1930 - Transilvania*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2011.
- Șotropa, Drăganu 1913 Virgil Șotropa, Nicolae Drăganu, *Istoria școalelor năsăudene*, Năsăud, 1913.

Surse online

Recensământul din 1930, accesibil la adresa: https://ro.wikipedia.org/wiki/Recens%C4%83m%C3%A2ntul_din_1930, ultima accesare: 12.04.2025

Portretul României interbelice. Județul Năsăud, accesibil la adresa <https://romaniainterbelica.memoria.ro/judete/nasaud/>, ultima accesare: 17.04.2025

Enciu 2019 Nicolae Enciu, „Populația României interbelice în context general european: trăsături generale și specifice”, în *Anuarul Institutului de Istorie al Academiei de Științe a Moldovei*, nr. 8, 2019, disponibil online la adresa https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/214-229.pdf, accesat în data de 7.VII.2025.